

KÖNYVEKRŐL

Hoffmann Zsuzsanna: Antik nevelés

Iskolakultúra, Veszprém, 2009. 188 o.

Hoffmann Zsuzsanna az *Antik nevelés* című kötete az *Iskolakultúra* könyvsorozatának legfrissebb darabja. A szerző a Szegedi Tudományegyetemen Ókortörténeti Tanszékének docense, az ókori történelem, filológia és neveléstörténet avatott szakértője.

A kötet címét látva az olvasó joggal teheti fel a kérdést, hogy a kompetencia-, készség- és képességfejlesztés pedagógiájának korában milyen információkat közölhet egy elmúlt korok nevelésével foglalkozó kötet. A választ többféle irányból megközelíthetjük. Egyrészt régmúlt emberek világát, gondolkodásmódját tökéletesen leképezi az, hogyan gondolkodtak a jövő generáció oktatásáról, neveléséről. Másrészt izgalmas és érdekes adalékot kaphatunk saját európai kultúránk gyökereiről. A zsidó-keresztény kultúra egyik legfontosabb alapja az antik, főleg görög filozófia (gondoljunk *Platón* hatására a keresztény filozófiára), szokásjog és ünnepkör (példának vehetjük a római téli nap-éj egyenlőség ünnepét és a keresztény karácsony összefüggését). A kötet olvasása során választhatjuk azt a stratégiát is, hogy keressük azokat a pedagógiai példákat, amelyeket ma is sikerrel alkalmazhatunk a tanítási folyamat során, vagy melyek azok, amelyek negatív példaként állhatnak előttünk.

A kötet két fejezetből, egy függelékkel áll, és egy tablóval egészül ki. Az első fejezetben a görög nevelésről olvashatunk. Megismerhetjük az archaikus kor, Homérosz korának nevelési elveit, valamint szemléletes összehasonlítást találhatunk a spártai és az athéni nevelésről. Ahogy az a későbbi fejezetekben is hangsúlyt kap, az ókori emberek nevelési elveit is a társadalmi szükséglet és igény irányította. Ez volt a motivációja a széles körben ismert spártai nevelésnek is. A *Spártai nevelés* című részből megtudjuk, hogy a kemény katonai állam nevelésének középpontjában a testi erő és ügyesség fejlesztése, a harci szellem kialakítása, a kegyetlenség, a közösségi érdek prioritásának tudatosítása állt, de az is kiderül, hogy szerte hellászban keresettek voltak a kiváló spártai nevelők. A szerző eloszlatja azt a közismert tévhitet, mely szerint az esetlen, gyenge csecsemőkre biztos halál várt a Taygetos szikláin. Kiderül ugyanis, hogy ezeket a gyermekeket szegény, gyermektelen családok felnevelték, vagy rabszolgakereskedők vették magukhoz.

Világos képet kaphatunk a vezető görög városállam, Athén oktatási elveiről: az eleutheria (szabadság) elsoőbbiségéről, a zenei nevelés fontosságáról a gyermekek lelki gondozásában, és a testi nevelés hangsúlyosságáról. Ez utóbbinál azonban érdekes, hogy a spártai hadászati szempontokkal ellentétben Athénban az esztétikus, szép és arányos emberi test kifomálása volt a cél.

Ahogy azt a szerző bevezetőjében kiemeli, az antik világ nevelési elveiről főleg filozófiai és irodalmi művekből szerezhetünk információkat. Ennek megfelelően a *Görög nevelés* című fejezetben önálló részfejezetekben részletes leírást kapunk *Aristophanés*, *Xenophón*, *Sókratés*, *Aristotelés* és *Plutarchos* nézeteiről.

A második fejezet a római nevelésről szól. Az egyes részekből kiderül, hogyan változott a rómaiak neveléséről és oktatásról való felfogása a birodalom kiépülésével párhuzamosan. A köztársaság korában az arisztokrácia vezérelve a római erény volt. Az erényes polgár kiváló katona, tisztségviselő és családfő volt egyszerre. Róma küldetéstudatát nem a kultúra és a civilizáció közvetítése határozta meg, – mint korábban a görögökét –, hanem a hódítás, a birodalom folyamatos bővítése. Az oktatás szemlélete akkor változott meg, amikor Róma világbirodalomná nőtt. A császárkorban már fontossá vált a római kultúra terjesztése. A *Római nevelés* című fejezetben számos érdekes részletet ismerhetünk meg a rómaiak nevelő munkájáról. Megtudhatjuk például, hogy már *Quintilianus* is aggodalmát fejezte ki a felnőtt és a fiatal generációk különbségét illetően. *A szónok-*

Könyvekről

lásról című művében kifejti, hogy a fiatalokat engedékenyen nevelik, elkényeztetik. Úgy tűnik, a téma kortól független. Az *oktatás helyszínei és segédeszközei* című részben a szerző gazdag forrásanyagra támaszkodva részletesen jellemzi az ókori római tanárok és tanulók életét. Megtudhatjuk, hogy az iskolák egyszerű berendezésű épületek voltak, a tanárok olykor az utcán tanítottak, ezzel mintegy reklámozták is magukat. Élvezetes szemelvényeket olvashatunk a diákok csíntevéseiről is. Már az ókorban is különbség volt a tanárok között: aki fontosabb vagy nehezebb tantárgyat tanított (jogi képviselő vagy retorika), több pénzt keresett, de anyagilag már a rómaiak idejében sem a legmegbecsültebb szakmák közé tartozott a tanári pálya. Azt is megtudhatjuk, hogy számos rossz tanár tanított az ókori iskolákban, és sokaktól féltek a diákok.

A függelékben *Plutarchos A gyermeknevelésről és Quintilianus Szónoklattan* című műveit olvashatjuk a szerző fordításában. Az összefüggő korabeli szövegek még szemléletesebbé teszik *Hoffmann Zsuzsanna* munkáját.

A kötet végén fotókat találunk ókori iskolákról, az iskolai életet bemutató vázaképekről, iskolai eszközökről (abacus, iskolai tábla). A képek segítségével még könnyebben el tudjuk képzelni az antik iskolák világát.

Hoffmann Zsuzsanna az egyes fejezetekben gazdag forrásanyagra támaszkodik. A szerzői szöveget szemléletesen bizonyítja korabeli szemelvényekkel, melyeknek nagy részét maga fordította. A kötet nyelvezete könnyen érthető, gördülékeny formában íródott. Mint ahogy azt *Pukánszky Béla* a kötet előszavában kiemeli, a szerző történelmi tárgyilagossággal ír az antik nevelésről. Teheti ezt azért, mivel maga nem neveléstörténész, így nem akar az ókori forrásokra ráolvasni aktuális pedagógiai elméleteket. *Pukánszky* hangsúlyozza azt is, hogy hiánypótló műről van szó, hiszen az antik neveléstörténetről utoljára az 1950-es években jelent meg átfogó munka.

Ajánlom a kötetet azoknak, akik szeretnék elmélyíteni ismereteiket az ókori görögök és rómaiak történelméről és azoknak az elméleti és gyakorlati szakembereknek is, akik pontos, szakszerű információkat szeretnének megtudni az antik nevelés és oktatás jellemzőiről.

Takács István Károly